

VETERAN-INTERVJU.

Intervju med ^(f.d. bibliotekarien) Ann-Marie Olsson, Idre
gjord av Helen Johansson och Bengt Lorentzon, klass 1 AB,
höstterminen 1984.
Intervju från torsdagen den 20 september 1984,
i Älvdalens bibliotek, Dalarna, under fältstudier.

- - - - -

BHS: Om Du vill börja med att berätta om Din ålder, Ditt yrke
och sociala ursprung.

AMO: Ja, jag är född 1916 och min far var kyrkoherde uppe i
Karesuando. Vad gäller böcker så är det klart att i
ett prästhem finns ju alltid mycket böcker. Och vi
läste från det att vi var barn, sager och sedan un-
dan för undan .....

BHS: ~~Hade~~ ni tidningar och tidskrifter?

AMO: Ja, det hade vi också. Jag kommer ihåg att vi hade "Vårt
Hem", som en lite lättare veckotidning då. Annars var
det Svenska Dagbladet som var den ledande. Där uppe var
ju postgången lite sporadisk; två gånger i veckan till
att börja med, och när vi sedan flyttade därifrån så
var det daglig postförbindelse.

BHS: Så båda Dina föräldrar läste då... både böcker och tidnin-
gar?

AMO: Ja visst. De hade ju också läst sedan barndomen, och deras
föräldrar också. Det var ju prästfamiljer på båda håll.

- BHS: Hur kom ni i kontakt med bibliotek?
- AMO: Under skoltiden, när jag gick i Luleå Flickskola, så hade vi ett bibliotek där. Sedan gick jag på Länsbiblioteket där uppe förstås, så jag hade ju alltid någonting att läsa.
- BHS: Var det stora bibliotek?
- AMO: Jodå, speciellt Länsbiblioteket - visst var det så det räckte till.
- BHS: Lånade Du barnböcker och ungdomsböcker?
- AMO: Jag var ju 14-15 år då, så det blev ju mycket skönlitteratur, och sedan facklitteratur.
- BHS: Är det någon speciell bok Du minns som Du tyckte bra om?
- AMO: (funderar) Ja, nu de senaste 20-30 åren så har jag varit väldigt intresserad av (Amelie) Pesse, och läst alla hennes böcker bland annat. Jag vill gärna ha lite grand av verklighetsskildring, och då må det vara inskönlitterär stil eller fack-.
- BHS: Vad hade ni för böcker hemma? Var det kristen litteratur eller var det annan också?
- AMO: Jodå, vi hade allt möjligt. Det var ju mycket av norrländska författare. (AMO nämmer här ett namn som är svårt att uppfatta på bandet. Red:s anm.) Sara Lidman hade vi flera böcker utav, med flera.
- BHS: Köpte ni böckerna eller hur fick ni tag på dem? Fanns det någon bokhandel?
- AMO: Det fanns det ju inte där uppe, utan det var pappa då som köpte när han var ute och så hade vi kataloger. Antikvariat köpte han mycket på.
- BHS: Kataloger, hur fungerade det?
- AMO: Det var postorder. Han skrev sin beställning och så kom de på posten.
- BHS: Har Du något minne från folkrörelser, bildningsorganisationer?
- AMO: Det har jag inte. Det fanns ju inte där uppe någonting.

BHS: De första bibliotekskontakterna var genom skolan och Länsbiblioteket, då. Kommer Du ihåg något om öppet-hållande, lokaler, ordningsregler osv?

AMO: (tvekar) Nej, det har jag inget minne utav. Jag har för mig att skolbiblioteket var öppet tre eftermiddagar i veckan. Och det sköttes av eleverna.

BHS: Vem var det som köpte in böcker? Var det skolan?

AMO: Ja, det var en lärare.

BHS: Var det populärt med skolbiblioteket?

AMO: Ja, det var det.

BHS: Var det gratis boklån?

AMO: Jadå.

BHS: Fanns det några böter?

AMO: Ja, men det var ju minimala böter: 10 öre i veckan och per bok, så det var inte så farligt.

BHS: Hur länge fick man ha böckerna?

AMO: I tre veckor.

BHS: Vilka böcker, tidningar, tidskrifter fanns?

AMO: (Ång. tidningar och tidskrifter): Det fanns väl inte så mycket på skolbiblioteket. På Länsbiblioteket fanns, men det var naturligtvis inte i samma omfattning som nu. Men i tidningsrummet var jag aldrig.

BHS: Fanns det någon speciell barnavdelning på den tiden?

AMO: Det kommer jag faktiskt inte ihåg, jag var inte där i alla fall (skratt).

- - - - -

BHS: När började Du jobba på bibliotek?

AMO: Jag började först uppe i Idre, jag kom dit 1947. Då var det en bibliotekarie där som lärare, som så småningom drog sig tillbaka, och då rekommenderade hon mig. Jag hade väl varit lite extra ofta på biblioteket, så jag fick ansvaret för det 1961.

AMO: 1962 gick jag bibliotekskursen för deltidslbibliotekarier.

BHS: Var var den någonstans?

AMO: Jag läste per korrespondens till att börja med, och sedan var jag i Stockholm under tre veckor, därefter i Falun i två veckor.

BHS: I Stockholm (Sveavägen), var det inom Stockholms Stadsbibliotek som skolan verkade?

AMO: Nej, den var helt fristående. Det var Biblioteksskolans lokaler på Sveavägen som vi uppehöll oss i på sommaren.

BHS: Hade Du någon tidigare utbildning?

AMO: Ja, jag hade gått en hemföreståndarinnekurs i Stockholm, ungefär mitt emot Biblioteksskolan. Där gick jag ett år och sedan hade jag arbete inom arbetsstugor i Nerrbetten, och så småningom på skolhem. där barnen från glesbygden bodde under veckan och fick mat, tillsyn osv. Det var i egenskap av skolhemsföreståndarinna som jag kom upp till Idre.

BHS: Vilken typ av bibliotek var det du började på uppe i Idre?

AMO: Det var på ett kommunbibliotek.

BHS: Hur stort var det biblioteket?

AMO: Det var inte så stort till att börja med, Det rymdes inom en liten lokal, inte mycket större än detta rummet (ca. 30 m²). Men senare fick vi ett rum på kommunalhuset. Där var det en ca 3-4000 böcker, kanske. Vid kommunsammansläggningen här blev sessionssalen ledig och vi nappade på den direkt. Vi fick igenom förslaget, så vi flyttade in dit 1971.

BHS: Då kunde ni utöka bokbeståndet?

AMO: Ja, det gjorde vi. Så småningom blev det en musikanläggning där också, runt 1974. Det var på gång redan innan sammansläggningen, men sedan stannade det upp när vi kom under

Älvdalens kommun, för Älvdalen hade ingen musikanläggning och dåvarande bibliotekarien tyckte väl att Idre var för litet för att ha en så förnämlig apparatur (skratt). Men till slut gick det igenom just för att vi hunnit så pass långt inom den lokala styrelsen. Vi hade den ännu inte inköpt då, utan det var själva inköpet som skulle verkställas. Då hade vi fått lite ekonomisk hjälp genom biblioteksstyrelsen.

BHS: Lånade alla människor böcker, eller var det speciella kategorier: Unga-gamla, bönder-handlare osv.

AMO: Idre är ju en skogskommun och skogsarbetet var naturligtvis det viktigaste där uppe. Karlarna låg ute i sina kojor och så småningom kom de att få det bättre så de kunde åka hem om kvällarna.

Under den tiden då de låg i kojorna så hade ABF ett litet vandringsbibliotek, som så småningom övergick i Idre kommunbibliotek.

BHS: När ungefär var det?

AMO: Det var före min tid.

BHS: De här tidiga biblioteken med 2-3000 böcker, vad var det för böcker? Blandat?

AMO: Ja, det var mycket blandat.

BHS: Hade ni uppslagsböcker också?

AMO: Det fanns tyvärr inte mycket.

BHS: Fanns det några tidningar, tidskrifter?

AMO: Det fanns det inte mycket till att börja med, utan det blev först när vi kom upp här i kommunalhuset.

BHS: Hur köpte ni in de böckerna ni hade?

AMO: Vi tog dem mest genom Bibliotekstjänst, som då gick genom bokhandeln nere i Mora.

BHS: Vad var det för urvalssystem? Gick ni igenom sambindningslistorna?

AMO: Ja, det gjorde vi.

- BHS: Om vi får gå tillbaka till det här med olika kategorier av människor. Om männen var ute i skogen och hade tungt arbete, brukade de ändå låna böcker?
- AMO: Det var väl inte så många av själva urbefolkningen, utan det var väl kanske mest tjänstemän, de som arbetade inom kommunen.
- BHS: Män-kvinnor?
- AMO: Det var nog ganska blandat?
- BHS: Unga-gamla?
- AMO: Ja, unga hade ju mest tid att läsa. Så småningom införde jag sångstunder, och det blev verkligen uppskattat.
- BHS: Påverkades hela verksamheten när turismen växte upp i Idre? Kom turisterna och lånade böcker?
- AMO: Jadå, och det ökade ju mer och mer. Till att börja med var det bara svenska böcker som gick, men utländska turister kom, så vi fick låna från Länsbiblioteket i Falun när det gällde skönlitteratur på utländska språk; tyska, engelska och franska.
- BHS: Men det var väl först på 1970-talet?
- AMO: Ja, det var det.
- BHS: Så det blev en markant förändring då i bokbeståndet?
- AMO: Ja, det blev det.
- BHS: Hur hade ni det med bokanslag?
- AMO: Det steg ju undan för undan. Jag hade lite statistik ifrån början, och då var det 125 kronor i bokanslag (skäratt). Men det ökade förstås, och jag har en liten aning om att det höll sig kring 2-3000 så länge vi var ensamma, hade eget bibliotek. Sedan vart det andra förhållanden när vi blev som en filial under Älvdalens bibliotek.
- BHS: Brukade turisterna fråga efter böcker som hade med bygden att göra?
- AMO: Jadå, det gjorde de. Jubileumsboken över Särna-Idre hade vi två/å/ exemplar av. Det var sällan att det fanns någon inne. Och gamla reseskildringar av Unge som jag hittade i förrådet, var utlånade regelbundet. Linnes Dalaresa var naturligtvis också populär, liksom Forslund.

BHS: Fick ni någon hjälp utifrån av bibliotekskonsulenter?

AMO: Jada, de kom upp där och hjälpte till med gallring, katalogisering och lite utav varje. Så var där en bokbuss som kom ett par-tre gånger per år, där vi fick välja ut böcker. Den for inte bara upp till Idre, huvudorten, utan den var ute i byarna också.

BHS: Var det depositioner ni fick då?

AMO: Ja.

BHS: När kom bokbussarna, ungefär?

AMO: De kom höst och vår.

BHS: Hade ni öppna hyllor eller slutna?

AMO: Öppna.

BHS: Var det bara ni som bibliotekarier som jobbade där, eller hade ni någon kontoristhjälp?

AMO: Nej då, det var bara vi som fick göra allting själva.

Eller att börja med hade vi öppet fyra timmar i veckan, så var det lika mycket inre arbete.

BHS: Hade ni öppet om kvällar?

AMO: Ja, måndagar och fredagar, men aldrig om helgerna.

Onsdagarna kom till när vi började med sagostunderna, som vi hade varje vecka utom på sommaren. Då fortsatte vi att ha öppet. Vi tänkte på kvinnfolket som kanske hade lite svårt att komma ifrån om kvällarna. Men...tja, visst kom de när de lämnade sina barn ibland, men det var väl inte så ofta. Turisterna använde den tiden ganska ofta.

BHS: Var det trivsamt på biblioteket?

AMO: JAAA, det var det (skratt).

BHS: Fina lokaler?

AMO: Jaha då. Vi hade ett litet museum där också, med gamla grejor uppifrån bygden.

Så kom hemvårdskonsulenterna upp och katalogiserade.

Så nu är det riktigt gjort (skratt).

BHS: Hade ni någon kortkatalog?

ANO: Nej, till att börja med hade vi ingen, utan då stod sakkerna bara rätt upp och ner.

BHS: Hur var det med utlåningen? Hade ni lånekort? (A propos böcker igen).

ANO: Ja, vi hade lånekort, med nummersystem.

BHS: Hade ni någon gifthylla?

ANO: Nej, det hade vi inte (skratt). Man fick låna allting.

Till att börja med hade vi böckerna uppdelade i svensk skönlitteratur och fack- osv. Men när vi sedan flyttade in i sessionssalen, så ändrade vi om det där. Då tog vi all skönlitteraturen, vare sig det var svensk eller utländsk och satte dem i bokstavsordning. Tidigare var det somliga som bara gick till svensk-hyllan och inte brydde sig om de utländska böckerna så mycket, men då kunde ju en svensk bok följa med en översättningsbok och vice versa. Det där tror jag uppskattades.

BHS: Detta med "gifthylla" är något vi bara hört talas om på skolan. Var det verkligen vanligt förr?

ANO: Ja, om man läser gamla skildringar, så hade de alltid ett låst skåp med "farlig litteratur". Men det har inte jag upplevt. Man hade nog inte råd att köpa sådana där farliga böcker (skratt igen).

BHS: Hade du något arvode när du jobbade?

ANO: Ja, det hade jag. Inte var det något högt till att börja med, men... ja, inte var det något högt i slutet heller. Det var ju som en rolig bisyssla bara. När jag blev bibliotekarie hade jag slutat mått ordinarie jobb, gifte mig och fick familj, så då var det här bara ett kvällsarbete.

BHS: Vilka var det som satt i biblioteksstyrelsen?

AMO: Vi hade en eldsjäl, Bergström - Stig Bergström. Han blev så småningom kamrer här nere i Älvdalens stor-kommun. Han var en flitig låntagare hela tiden och ville hela tiden vara positiv till bibliotekets utveckling. Även musikanläggningen var hans idé från början. Så hade vi en annan kamrer också, Renaldo (el. Rinaldo? red.) som stödde Stig på alla sätt. Men några fler riktiga eldsjälar kommer jag inte ihåg. Den före detta bibliotekarien satt också med i styrelsen (namnet otydligt på band. red.). Där var fem stycken.

BHS: Och de var bokintresserade?

AMO: Jadå, det var de visst det.

BHS: Var det svårt att få pengar från kommunen?

AMO: En sådan liten kommun har ju inte så mycket att satsa på ett bibliotek. Men jag måste säga att de var oväntat generösa.

BHS: Så ni mötte inget motstånd?

AMO: Nej då, det gjorde vi inte. utan de gjorde vad de kunde för att hålla biblioteket levande. Bibliotekskursen jag var på i Stockholm fick jag av kommunen, och det var de andra eleverna där nere väldigt förvånade över. De hade kanske fått något anslag eller bara lite grand, medan jag hade fått allt ihop. Det tyder ju också en del på vilket intresse styrelsen hade för att biblioteket skulle finnas.

BHS: Fick ni några donationer? Böcker eller pengar?

AMO: (funderar) Nej, det fick vi inte. Inte på min tid.

Ja - böcker kunde vi få, förstås, plus sådana här dödsbon. Jag vet, bland annat så fick vi från gamle kyrkoherden Årkestiftets Julbok. Och det kan ju vara roligt att ha, trots att det inte är så många som läser, men i alla fall.

- BHS: I Idre, fanns där andra kulturaktiviteter, eller var det biblioteket som var centrum?
- AMO: Det var ju centrum. När jag började där uppe fanns en föreläsningssällskap, liksom det har funnits i så gott som alla kommuner. Mennden självdog så småningom. Eldsjälen där flyttade till en annan socken, han var lärare.
- BHS: Var den populär medan den fanns?
- AMO: Ja, det var den verkligen. Det var inte intresset som dog ut, utan en ledare som fattades.
- BHS: Fanns det någon läsecirkel?
- AMO: (tveksamt) Ja, det fanns det nog några, men något särskilt ämne kommer jag inte på just nu.
- AMO: Det var mycket mera spännande när vi var egen kommun och eget bibliotek. Då fick jag sköta alla inköpen själv, även skivorna. Sedan när vi kom under Älvdalen skulle huvudbibliotekarien sköta om inköpen. Jag läste fortfarande Bibliotekstjänsts listor och skrev upp mina önskemål. Men det var sällan jag fick någon bok därifrån, eftersom huvudbibliotekarien här inte gillade Bibliotekstjänst. Han åkte istället ner till Mora och köpte böcker på realisation, och det var ju inte alla gånger i min smak. (allmänt skett) Man fick ta emot det man fick. Så blev det mera arbete eftersom de böckerna inte alls var färdiggjorda med kort.
- BHS: Fick du skriva korten själv?
- AMO: Ja, alltihopa. Bokfickor och datumblad och allt. Jag fick mera arbete och mindre tid för inre arbete, istället för fyra timmar fick jag två.
- BHS: Ökade ni öppettiderna efter sammanslagningen?
- AMO: Nej, inte under min tid. Men nu är det mera. Jag tror de har femton timmar.

BHS: Och Du bor i Älvdalen (kyrkbyn) nu. När flyttade Du Hit?

AMO: Jag flyttade 1976. Jag jobbade här till att börja med.

Man fick ju det här gamla tingshuset omgjort till bibliotek och de behövde lite extra folk under flyttningen. I två år var jag sedan timanställd bibliotekarie, för att rycka in när det behövdes. Det var om kvällar och särskilt tre lördagar i månaden var jag här.

BHS: Tyckte Du att det var stor skillnad att jobba här mot vad det hade varit i Idre?

AMO: Nej, det var det väl inte. Det var större möjligheter på alla sätt och mera folk. Det var roligt.

BHS: Var det skillnad på låntagare här och där?

AMO: Ja, här var det nog mera folk i allmänhet, om jag säger så. Uppe i Idre var det de som bodde hemma, och man förstår ju att en skogsarbetare kanske inte var så hågad att läsa böcker när han kom hem på kvällen.

AMO: Jag kan ju också nämna det att ute i småbyarna; Drevdagen, Storsäteren, Lillfjätern hade vi boklådor utplacerade. Där fick de skriva eller ringa ner och beställa böcker och så plockade jag ut en del, så att de fick en 40 - 50 böcker per termin. En föreståndare fanns som tog hand om utlåningen där. Till dessa stationer for också biblioteksbussen och lämnade böcker, så att de hade ett bestånd på varje ställe om 50 - 60 böcker. Det berodde ju också på intresset hos den som stod för det. I Lillfjätern var det väldigt god omsättning.

BHS: Hade ni någon utlåning på hembygdsgården?

AMO: Nej, det var i hemmen. I Storsäteren var det postföreståndaren som hade sin boklåda stående på poststationen. Men nu är detta borta. I Storsäteren har de fortfarande kvar, men på andra ställen är det nerlagt. Nu får de åka till Idre.

BHS: Kommer brevbäraren med böcker eller ...?

AMO: Ja det går per post.

BHS: Fanns det något samarbete med föreningar; politiska, fackliga osv.?

AMO: Nej, det hade vi inte.

AMO: En sak som jag också började med var att ta reda på allting som skrevs i tidningarna om bygden. Det finns flera urklippsböcker och jag vet att de fortsätter med det, och det är ju intressant. De lånas också väldigt mycket. Tyvärr fick vi låsa in dem i magasinet för att vi upptäckte att det var några ungdomar som setat där och klistrat ihop bladen med tuggummi, och det var kanske inte så lämpligt. Då visste vi ju inte vem det var som tog och läste i dem. Nu får man komma fram och be att få dem, så kan man ju kolla upp det på ett annat sätt.

BHS: Har Du några andra minnen?

AMO: Neeej, inget speciellt jag kommer på just nu. Det var väldigt roligt att sitta där, just genom att man kände att man hade det här stödet i biblioteksstyrelsen, Det gjorde det extra roligt och man försökte komma med olika idéer och förslag.

BHS: Hur är biblioteken idag, är de bättre eller sämre? Skiljer det sig på något sätt?

AMO: Det är klart, att bibliotek står ju aldrig stilla, och det är det som är det roliga. Visst förbättras de.

BHS: Det är ingenting som försvinner av gammal, god atmosfär?

AMO: Nejdå, det gör det inte utan tvärtom (skratt).

BHS: Det låter ju bra - bra för oss som ska fortsätta.

BHS: Ja, vi kan nog inte komma på någonting mer. Det finns naturligtvis mycket mer att prata om, men jag tror inte vi har några fler frågor.

Vi får tacka Dig så mycket!

AMO: Ja tack ska ni ha. Hoppas att ni fått ut något av det.